

SLOTERDIJKSE KIEVITEN HOUDEN MET MOEITE STAND

H. KAMP

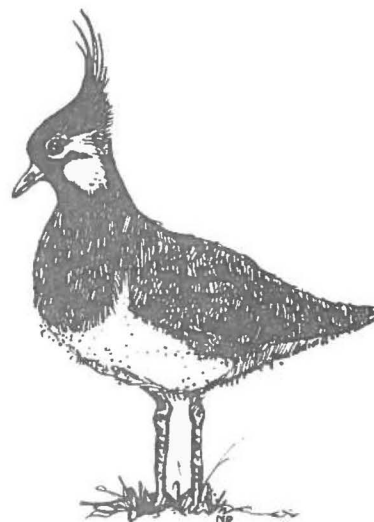
ENKELE BIJZONDERHEDEN OVER HET BROEDSEIZOEN 1982

Amsterdam-Sloterdijk wordt landschappelijk omgeploegd. Spoorlijnen, wegen, bedrijven en stoplichten zijn voortdurend in opmars, maar *Vanellus vanellus* demonstreert zijn plaatstrouw en is nog in klein aantal aanwezig ofschoon het geschikte leefgebied jaarlijks wordt ingekrompen. Voormalig boerenland wordt vervangen door industrieterrein en de resterende vogelbevolking wijkt uit naar piepkleine terreintjes, waar de weidevogels een laatste toevlucht vinden. Dit jaar heb ik dit wekenlang geobserveerd en getracht een indruk te krijgen van de overlevingskansen van de vogels, in het besef dat dergelijke trieste situaties tegenwoordig rondom grote steden aan de orde van de dag zijn.

Jarenlang broedden Kieviten op braakliggend land, dat inmiddels is geegaliseerd, opgespoten of in een parkeerterrein is veranderd, zodat een kale vlakte iedere vorm van leven leek uit te bannen, maar onze sierlijke kuifdrager bleef desondanks de broedplaats trouw. Twee paren alarmeerden in mei vanuit een verborgen hoekje waar bulldozers een rietveld hadden platgewalst. Enkele honderden vierkante meters vochtige veengrond vormden nog voldoende ruimte voor de beide broedparen, die hun jongen tegen Kraaien, Eksters, Kokmeeuwen en een Torenavalk verdedigden. Ik heb het hier bij slechts één bezoek gelaten. Menselijke nieuwsgierigheid zou de overlevingskansen van de pulli nog kunnen verkleinen.

Elders op dit terrein, naast de oude begraafplaats Sint Barbara, waar de restanten van de Overbrakerbinnenpolder liggen, wordt een nieuwe spoorwegdijk aangelegd met als gevolg lawaai van modern aannemersmateriaal, zandtransport en andere constructiewerkzaamheden, alles samengeperst en geconcentreerd op een driehoekig weilandperceel. Deze graslanddriehoek was ingesloten door metershoge zandlichamen welke het grondwater omhoog persten. Dit oude boerenland, waar vroeger paarden werden geweid, wordt nu niet langer ontwaterd, bemest of op een andere wijze gecultiveerd. Geen boer of stedeling toont interesse, het is niemandsland, waar *Vanellus vanellus* een dankbaar gebruik van maakte. De Kievit vond in zijn territorium enkel Hazen, Patrijzen, Blauwe Reigers, Waterhoentjes, een eenzame Tureluur, Scholeksters, Houtduiven, Spreeuwen, Kraaien, Eksters en een paartje Torenavalken, dat een paar honderd meter verderop een nestkast had betrokken. Dit stuk verwaarloosd weiland met stukgetrapte graszode ligt zo laag dat het grondwater tussen de pollen in gaten en greppels staat. Deze diepliggende groene driehoek, circa 200 meter lang aan beide zijden en circa 100 meter aan de basis, is omzoomd door modderige sloten en doorsneden door een brede tochtsloot.

Na een vrij koude maand maart brachten de laatste dagen van de maand temperaturen rond 15 graden waarbij maar liefst acht Kieviten, mogelijk dus 4 broedparen, erg actief werden; een hoge dichtheid in deze weidekom. Een hoog gelegen weg maakte observaties vanuit de auto zonder enige verstoring mogelijk. Deze vrij zeldzame situatie maakte het mogelijk het broedproces wekenlang te volgen omdat het gehele terrein kon worden overzien, ieder nest met de kijker kon worden geobserveerd en verplaatsing van oudervogels met jongen naar elders onmogelijk was door de omringende metershoge zandlichamen. Ik was zo benieuwd hoeveel jongen er uiteindelijk zouden grootkomen dat ik besloot dagelijks vanuit de auto te gaan waarnemen en beleefde aldus talrijke spannende momenten gedurende periode 26 maart tot 23 mei. Aanvankelijk waren er dus vier broedparen, wellicht vier nesten en zestien eieren. Wat zou er uiteindelijk aan jong leven overblijven? Verstoringen waren er zelden, af en toe een loslopende hond. De vogels raakten gewend aan de vrachtauto's en mijn nest-

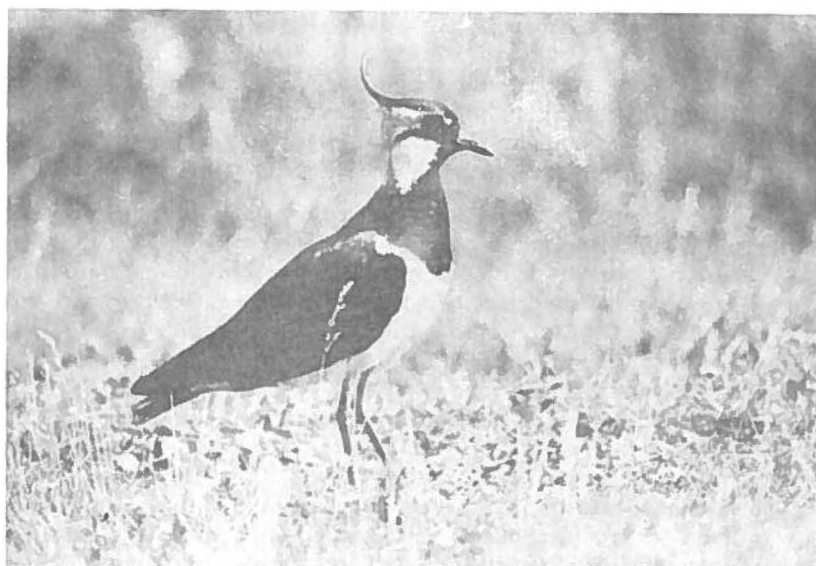


inspecties in de laatste dagen van maart en begin april waren binnen enkele minuten te verrichten. Vanaf een hoog punt op de weg was ik later in staat oudervogels en jongen te localiseren en hun wel en wee zo goed mogelijk te volgen. Kon men hier enerzijds spreken van een "onnatuurlijke situatie" (groen eiland omsloten door zanddijken die het uitzicht van de vogels belemmerden), anderzijds verliep het broedproces "natuurlijk" omdat menselijke interventie tot een minimum beperkt bleef.

Mijn aantekeningen beslaan tien blocnotevellen met notities over alle factoren die mij belangrijk leken. Het is geen wetenschappelijk verslag, maar een verslag met ontboezemingen van een waarnemer die zich steeds meer bij de strijd om het bestaan van de Kieviten betrokken ging voelen. Hieronder een selectie uit mijn dagboek met bijzonderheden in telegramstijl van de observaties gedurende de 58 dagen tellende periode.

- 26 - 27 maart Weersverbetering, 15 tot 17 C, acht Kieviten zeer actief, twee kuiltjesdraaiende doffers op 5 meter uit elkaar. Felle schijngevechten, er moeten al nesten zijn. Ik hoor op 25 meter duidelijk het lokkende gekraai van de doffers, zie de pootjes trappelen.
- 29 maart Nog 6 Kieviten aanwezig, één paartje heeft het veld moeten ruimen. Eerste nest (A) vanuit auto gelokaliseerd, de vogel broed slechts op twee eieren. Het kleine perceel is vol leven: Haas, Watersnip, 12 Waterhoenen, 2 Patrijzen, Houtduiven en Kokmeeuwen.
- 31 maart Weer nest gevonden met 4 eieren (B) op hoge richel langs sloot. Het blijft redelijk voorjaarsweer. Het derde paar is erg beweeglijk, bij overvliegende Eksters vallen 3 of 4 Kieviten aan.
- 3 april Het derde nest (C) ligt dicht bij de weg; drie eieren die door het vrouwtje kennelijk warm worden gehouden. 's Avondsvrij sterke afkoeling, een troep rustende Kokmeeuwen wordt niet aangevallen maar overvliegers daarentegen wel. Twee Tureluurs gearriveerd.
- 5 april Warm, 17 C. Het derde nest (C) bevat nu ook 4 eieren en ik kan de broedvogel op 25 meter rustig observeren. Er zijn nu dus drie nesten met respectievelijk 2, 4 en 4 eieren. Vanaf een hoog punt kan ik alle broedvogels waarnemen. Achterin het weiland felle charges van kekkerende Waterhoentjes rond een kievitsnest, de doffer heeft steeds druk werk in die hoek.
- 6 april Radicale weersomslag, veel wind, hagel, regen en kans op nachtvorst. Temperatuur zakt tot 7 C overdag. Enkele honderden meters verder 6 Hazen geteld, die elkaar letterlijk voor de voeten liepen. Vanaf de weg is prachtig te zien hoe de vogels bij gevaar van de nesten glippen en langs welke route ze behoedzaam teruglopen.
- 13 april Afgelopen week koud voor deze tijd, sneeuw, regen, hagel, soms dicht bij het vriespunt 's nachts. Nu en dan foerageert Watersnip in de modder, Tureluur nog aanwezig, zelfs paartje Zomertaling zoekt voedsel in de brede sloot. Ik besluit tot laatste nestinspectie: geen veranderingen.
- 20 april Temperatuur op hoger niveau, tot 15 C, maar ook nog koude noordenwind. Voedselzoekende Eksters in de hoeken van het weiland worden vaak niet aangevallen, zodra ze echter vanuit hoge bomen rondvliegen, volgen luchtgevechten met Kievit doffers. Zes Kieviten dagenlang constant aanwezig, de doffers posten op 10 tot 15 meter van de nesten. Soms tel ik 3 Hazen. Groepjes Spreeuwen stuiven verschrikt uit elkaar als mannetje er op "sperwermanier" bovenop duikt. Patrijzen en Hazen vinden dekking in verdord onkruid in de hoeken.
- 24 april Ik neem slechts een broedvogel waar, de andere 2 nesten zijn vandaag uitgelopen. Het kost veel tijd en geduld, maar vanuit mijn rijdende schuilhut tel ik 1 jong uit legsel A en 3 uit legsel B. Tureluurs bij de sloot worden nu ook telkens aangevallen, boven het kerkhof cirkelen

- nu drie Torenvalken. Als ik even de auto verlaat alarmeren acht Kieviten: de zes uit "mijn" weiland krijgen gezelschap van twee vogels die elders bij de volkstuintjes broeden.
- 25 april Op de begraafplaats nu ook Kraaien actief. Eksters en Kraaien koesteren geen enkele belangstelling voor de Kieviten en vliegen bijna altijd over de weidekom. Steeds gaan minstens drie Kieviten omhoog, soms wel vijf. Zij hinderen deze overvliegers dermate dat deze een andere en ook grotere vlieghoogte kiezen.
- 28 april Het is opvallend dat het nog broedende vrouwtje haar nest (C) nogal vaak even verlaat ofschoon er dan totaal geen gevaar dreigt. Tureluurs nog steeds aanwezig, zij kiezen positie precies midden tussen de kievits-nesten aan de rand van de tochtsloot. Zoeken ze steun en bescherming? Vandaag bij nest C een aflossing gezien, doffer vliegt van het nest en vrouwtje sluipt er naar toe.
- 29 april Nu ook Wilde Eenden in het weiland, het moet goed weidevogelland zijn met al die foeragerende vogels. Gevechten van Waterhoentjes duren voort. De laatste week stabiel weer met weinig regen. Op de begraafplaats snerpende geluiden van de valken. Maar *Vanellus* reageert er totaal niet op. Het ouderpaar van nest met 1 jong (A) laten dit minutenlang geheel alleen.
- 30 april Striemente regenvlagen en koud weer. Tijdens felle bui vielen het broedpaar van nest C een reiger aan, zodat nest onbeschermd is. Vanuit de auto zie ik duidelijk pulli en even later kruipen de pasgeboren 4 jongen in het nest onder moeders vleugels. Ik maak de voorlopige balans op: Nest A 29 maart 2 eieren, 24 april 1 jong, broedtijd 27 dagen. Nest B 31 maart 4 eieren, 24 april 3 jongen, broedtijd 25 dagen. Nest C 5 april 4 eieren, 30 april 4 jongen, broedtijd 26 dagen.



Leo Heemskerk

- 4 mei Enkele dagen guur weer, de eerste week van mei brengt regen, hagel, harde wind en 10 C. De populieren houden al 10 dagen hun bronsgouden bladeren, de groei staat praktisch stil. Regenbuien helpen mij de jongen te tellen die dan allemaal onder moeders vleugels schuilen. Vandaag 4 valken in de buurt, Kieviten reageren niet op hun zeilvluchten.

- 5 mei Vier Patrijzen gezien, de mannetjes "knerpen" hun baltsroep. Lichte weersverbetering, iets warmer. Steeds Spreeuwen in het gras op zoek naar insecten. De vegetatie gaat nu trouwens merkbare groei. Het valt op dat slechts de helft van het kleine weiland door de drie Kievit-paren wordt gebruikt. Zij houden elk hun eigen hoekje, hetgeen ook zou kunnen wijzen op voldoende voedsel.
- 10 mei Slechts 2 pulli van nest B over. Jongen groeien goed maar hoger opschietende vegetatie maakt tellen en waarnemen wel moeilijker. Nu ook Wilde Eenden met pullen aanwezig. Langzaam verhuizen de Kievit-pulli naar greppels en moddersloten, maar alles blijft in dezelfde hoek. De vier jongen van nest C worden door vrouwtje tien minuten geheel alleen gelaten.
- 11 mei Eindelijk goed voorjaarsweer, windstil, 17 C. Geluiden blijven in de weidekom hangen en ik hoor de jongen duidelijk piepen. Hoor ook de verschillen tussen de roepen van het wijfje, kort en bevelend bij onraad, zacht en lokkend naar nieuw voedselterrein. Reigers, meeuwen, Eksters, Kraaien worden voortdurend verjaagd. Hoeveel starts en landingen heb ik van *Vanellus* tot dusver al gezien? De predatoren zoeken niet naar de pulli en vinden elders aan de rand van de stad kennelijk gemakkelijker voedsel. Het zijn "stadsvogels", maar ook de kleurrijke structuur en de ongelijke grasmat geven goede camouflage aan de jongen.
- 18 mei Laatste dagen prachtig meiweer, 20 tot 25 C. Een explosie van kruiden; zuring, paardebloemen, boterbloemen. Kleurig schouwspel, die zes Kieviten waakzaam in die bonte plantengroei. Nu zijn de jongen uitsluitend te vinden in greppels en moddersloten, waarin het waterpeil iets zakt. Tellen wordt nu eenvoudiger.
- 20 mei Hemelvaartsdag, regenvlagen. Een drastische verandering, want Kraai en Ekster worden slechts verjaagd door 1 kievitenpaar. De paren met 1 jong (A) en met 3 jongen (C) zijn verdwenen. Blijft alleen over het paar met de 2 grootste pulli (B). Ik speur naar dode vogels in sloten en greppels zonder resultaat. Vanwaar die sterfte in twee dagen? Hoor geluiden in hoge treurwilg en zie Waterhoen op 15 meter hoogte tussen de takken balanceren.
- 23 mei Laatste waarnemingsdag. Van nest B nog slechts 1 jong aanwezig. Ik kan moeilijk conclusies trekken en tast in het duister.
1. Voedselgebrek niet de oorzaak. Alle jongen kwamen de koudeperiode van begin mei goed door, groeiden geregeld en ieder paar hield zijn eigen hoek. Het halve weiland werd slechts gebruikt bij het foerageren. Er waren veel insecten, groepen Spreeuwen waren voortdurend actief.
 2. Verplaatsing naar elders? Uitgesloten door hoge zanddijken, waaronder viaducten met machines. Bovendien is aantal Kieviten aan andere zijde niet toegenomen.
 3. Predatie van andere vogels niet waarschijnlijk. Nimmer van die kant enige interesse voor de jonge Kieviten, ook Torenvalken speurden nooit boven de weidekom.
 4. Maar ook de Wilde Eenden zijn jongen kwijt. Naarmate zon de overhand kreeg verdampte het water in de sloten en er werden nogal wat rattenholen zichtbaar. Ratten zouden dus de oorzaak kunnen zijn, mogelijk ook rondstruinende katten uit de volkstuintjes. Wezels in al die tijd niet gezien.

Jammer, een mager eindresultaat. Drie paar Kieviten, tien eieren, acht jongen en slechts één nakomeling. Maar ik zie wel weer vijf Patrijzen en twee Hazen rondscharrelen. En de Tureluur heeft zich elders toch weer kunnen voortplanten, dat blijkt uit zijn gedrag. Raadsels blijven.

H. Kamp,
Burg. Hogguerstr. 271,
1064 CP Amsterdam.

----- EN NU NOG HET PUNTJE OP DE I -----



JOOP BUKER

VOORTGANG VOGELATLASPROJECT DISTRICT 9

Bij het ingaan van het laatste jaar van het vogelatlasproject in oktober 1982 is het goed om eens na te gaan hoe de stand van zaken is in ons district (fig. 1). Hoe ver zijn we gevorderd bij ons pogen om een overzicht te krijgen van alle vogelsoorten die per maand in vakken van 5 x 5 km aanwezig zijn? Uit het onderstaande zal blijken dat we flink opschieten en dat er leuke resultaten uitkomen, maar dat hier en daar iets meer gedaan moet worden dan een puntje op de i zetten. Het is te hopen dat iedereen zich zal inzetten om de gegevens zo goed mogelijk te laten zijn. De medewerkers, vooral die van probleemvakken, worden verzocht de districts-coördinator in te lichten, zodra het onderzoek in een bepaalde maand dreigt te mislukken. Misschien dat het dan nog mogelijk is om noodmaatregelen te treffen, daar uitstel tot volgend jaar niet meer mogelijk is.

DISTRICT 9

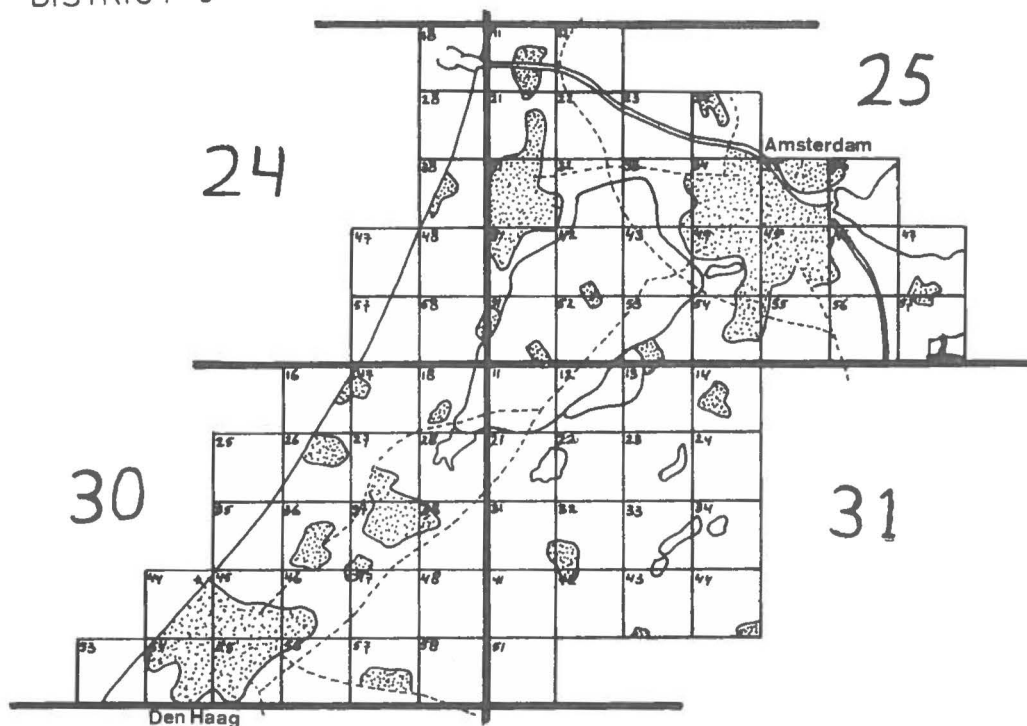


Fig. 1. Vakken in district 9.

Alle medewerkers ontvangen weer jaaroverzichten (zie D9-nieuwsbrief okt. '81) van de vakken waarvan ze regelmatig gegevens hebben ingestuurd. Jaaroverzichten van andere vakken kunnen op verzoek worden toegezonden. De gegevens op de jaaroverzichten van het winter-halfjaar (oktober t/m maart) zijn compleet, in tegenstelling tot die van het zomer-halfjaar waarvan de dit jaar binnengekomen waarnemingskaarten nog niet zijn verwerkt. Uit deze lijsten kan iedereen nagaan wanneer er op welke soorten extra gelet moet worden. Het wordt voor veel medewerkers dit jaar voornamelijk een kwestie van gaatjes vullen. Nauwkeurige analyse van de jaaroverzichten heeft duidelijk gemaakt dat in de gegevens van elk vak zulke gaatjes voorkomen. In een deel van de gevallen zal de soort echt ontbreken in dat vak, bij veel soorten echter wijzen waarnemingen in buurvakken en in de maanden voor en na het gat erop dat deze soorten zeer